

Kva gjer eg ved MISTANKE OM VALD MOT VAKSNE I NÆRE RELASJONAR

- for deg som jobbar med vaksne, er offentleg tilsett, venn, frivillig osv.

SJÅ

Generelt

- Sår og blåmerke
- Brann- og kuttskadar
- Sjølvskading
- Svimmelheit
- Konsentrasjonsproblem
- Søvn- og eteproblem
- Uro og utagerande åtferd
- Unnvikande
- Nedstemt, isolasjon
- Irritabilitet
- Avtaler vert ofte endra
- Personen motset seg hjelp som krev innsyn i familien
- Partner er ofte med på avtalane
- Hyppige legebesøk med diffuse symptom
- Reaksjonar ved berøring
- Bruk av rusmidlar

Eldre

- Depresjon, forvirring, angst og søvnmangel
- Eteproblem og vektta
- Vanskjønning av seg sjølv
- Sprikande forklaringar på hendingar
- Fall og beinbrot
- Auka etterspurnad etter medisinar
- Sosial isolasjon
- Merker på kroppen og på kle
- Endring i økonomi
- Uvanleg pengebruk
- Endring av testament
- Manglar eigedelar og verdisaker
- Hjelpeløys og resignasjon
- Unngår kontakt med omsorgsgivar

Vald kan ha mange ansikt – den kan vere fysisk, psykisk, seksuell, eller handle om omsorgssvikt. Den kan og handle om frykt for ny vald eller for at ting blir øydelagt. **Følg intuisjonen din!**

Vald og overgrep kan skje i alle familiar, uavhengig av sosial bakgrunn. **Prøv å sjå bak fasaden!**

Vald og overgrep mot eldre er ei enkeltstående handling, gjentatte handlingar eller mangel på riktige handlingar som gjer skade, naud eller liding hos ein eldre person.

Overgrep skjer i et forhold der det i utgangspunktet er ei forventning om tillit.

Handlingane kan vere fysiske vald, seksuelle og psykiske overgrep, økonomiske, strukturelle eller materielle overgrep samt omsorgssvikt.

Valdsutøveren kan vere ektefelle/sambuar, vaksne barn, svigerbarn, barnebarn, andre slektningar, nære personar, naboar, venner, institusjonar eller helsepersonell.

SPØR

Prøv å få til en dialog slik at valden vert erkjent.

Start gjerne med:

- Eg har lagt merke til at...

Beskriv så det du ser:

- det verkar som du ofte er mykje vekke frå jobb
- du verkar sliten.
- du har blåmerke på armen.

Fortsett med:

- Dette gjeld kanskje ikkje deg, men min erfaring er at mange som ikkje har det så greitt heime kan få sånne plager. Kva tenkjer du om det?
- Korleis har du det heime?

Eldre

Prøv å spørje om kva som har skjedd, samtidig som den eldre personen opplever seg ivaretatt av deg. Prøv å bruke den eldre sine egne ord, og ver nysgjerrig og utforskande i spørsmåla.

Start gjerne med:

- Eg har lagt merke til at...

Beskriv så det du ser:

- Har du opplevd krenkingar og truslar som mange eldre opplever?
- Er du redd for eller plaga av nokon du kjenner godt?
- Har nokon avgrensa deg i kontakt med andre?
- Bestemmer du over egne pengar?
- Kva skjer når du og den som hjelper deg er ueinige?
- Har nokon pressa deg til å gjere noko du ikkje vil?
- Har nokon hindra deg i å få nødvendig hjelp?
- Føler du deg trygg i eigen heim?

TIPS TIL SAMTALEN

- Prøv å unngå å bruke ordet vald
- Still opne spørsmål (ikkje ledande)
- Benytt aktiv lytting, som hmm..., fortel meir om det..., beskriv, kva gjorde du, kvar var du, korleis opplevde du det osv.
- Gjenta nøkkelord i det som blir sagt
- Unngå vurderingar av det som har skjedd som oi, så forferdeleg osv.

AVKLAR

Eldre

Veldig ofte vil oppførselen til ein eldre person, sjølv om dei har forvirring, fortelje deg at noko er galt. Sjølv med demens kan folk ofte formidle kjensler, dersom du tar deg tid til å lytte, observere og vere oppmerksam. Det er kapasiteten til å tru den eldre personen, utan å sjå kva som skjer, som vil auke potensialet for å oppdage og reagere på det når det skjer.

Korleis artar valden seg?

- Slag, truslar, seksuell tvang
- Lugga, brent, audmjuka eller latterleggjort
- Manglande råderett over egne pengar
- Nektast kontakt med familie og vener
- Øydelegg ting vedkomande er glad i
- Kjæledyr som vert mishandla
- Tvangsekteskap, kjønnslemlesting

Korleis artar valden seg hos eldre?

- Kutt, snøringar, punksjonssår, opne sår, blå merker, velter, misfarging, svarte auge, brannskadar og brot på hodeskallen
- Hjelpeløys – nøling med å snakke opent
- Forvirring eller desorientering. Uforklarleg frykt
- Underernært eller dehydrert
- Ubehandla medisinsk tilstand eller over-, underdosering av medisin
- Uventa veneral sjukdom eller kjønnsinfeksjonar
- Isolert frå vener og familie av omsorgsperson(ar).

Kor alvorleg er valden?

- Når skjedde dette siste gang?
- Beskriv kva som skjedde
- Er du redd noko skal skje framover?
- Er det fare for liv og helse for deg sjølv eller barna dine?
- Har du tidlegare vert i kontakt med politiet eller krisesenter?

Risikofaktorar

Samlivsbrot, tidlegare valdsepisodar, tilgang til våpen, arbeidsløys, økonomiske vanskar, sjukdom og rusavhengigheit kan bety auka risiko for grov vald og partnardrap.

Politi og krisesenter bør kontaktast.

✓ **Be den valdsutsette skrive ned kva som har skjedd og skjer, samt når og kvar det skjer.**

Kva gjer eg ved MISTANKE OM VALD MOT VAKSNE I NÆRE RELASJONAR

- for deg som jobbar med vaksne, er offentlig tilsett, venn, frivillig osv.

HANDLE

AKUTTE SITUASJONAR

Ved alvorlege truslar eller fysiske skadar etter vald og overgrep:

Alle som arbeidar med born og vaksne, har ansvar for å vera merksame på forhold som kan vere til skade for andre.

- Ved fysiske skadar
- Ved symptom på psykisk vald
- Ved alvorlege truslar
- Ved mistanke om seksuell tvang
- Ved mistanke om nært føreståande eller gjennomført kjønnslemlesting eller tvangsekteskap

Når du får informasjon om alvorlege truslar eller fysiske skadar etter vald og overgrep, har du avvergeplikt. Avvergeplikta inntre ved straffbare forhold og er eit personleg ansvar, og utan hinder av teieplikta. For nokon valdsutsette kan det å fortelje om vald og overgrep vere direkte farleg – valdsutøvarane sine reaksjonar kan vere så kraftige at den valdsutsette må ha akutt hjelp og beskyttelse. Forklar den valdsutsette om ditt ansvar, og kva som skal skje vidare. Oppleving av å ha oversikt er viktig i denne fasen.

- ✓ **Ring politiet 112 for å forhindre akutte overgrep og farlege situasjonar. Fortel kva du har sett, høyrte og kvifor du er redd for nye valdssituasjonar og overgrep.**
- ✓ **Den valdsutsette sjølv kan anmelde forholda, eller politiet kan ta ut offentlig påtale.**
- ✓ **Ved mistanke om valdtekt – ta kontakt med overgrepsmottaket på Førde sentralsjukehus, for undersøking og sporsikring. Unngå kroppsvask før undersøkinga.**
- ✓ **Ta kontakt med barnevernstenesta for bekymringsmelding same dag, dersom det er born i familien.**
- ✓ **Tilby den valdsutsette kontaktetablering med Krisesenteret i Sogn og Fjordane.**

Eldre

Overgrep og vald mot eldre skjer helst i den private sfæren, og utøvarane er som regel ein person som står vedkomande nær, og ofte er den eldre avhengig av overgriparen. Vald mot eldre skjer gjerne i eigen heim, på besøk hos slektningar, på sjukehus og institusjonar. Overgrep blir ofte forbunde med skuld og skam og kan vere vanskeleg å snakke om. Dersom du mistenkjer seksuelle overgrep, må du IKKJE vaske den eldre personen eller vaske kle. IKKJE la tida gå medan du tenkjer på handlingsforløpet. Ring politiet med ein gong då dei er ekspertar og vil ha ferdigheitene, kompetansen og utstyret til å gå riktig og sensitivt fram.

KVA GJER DU?

Når den valdsutsette har fortalt om livssituasjonen sin, er målet å motivere dei til å ta kontakte og ta i mot hjelp frå hjelpeapparatet.

✓ Anonyme drøftingar

Er du usikker på kva du skal gjere, kan du drøfte saka anonymt med politiet eller krisesenteret. Ring og avtale ein samtale med fagpersonar. Dersom du ikkje vil snakke med politiet, bør du snakke med fastlegen din, ein heimesjukepleiar eller nokon andre som du stoler på.

✓ Informasjon om hjelpetilbodet til den valdsutsette

- Hjelp den valdsutsette med å finne informasjon om hjelpeapparatet!
- Har arbeidsplassen din skriftlege brosjyrar om temaet – sjå på dette saman. Søk opp kontaktinformasjon mm på nettet.
- Dersom den valdsutsette har behov for det, hjelp til med å laga avtalar med andre og bli med.

✓ Born i familien – har dei vore vitne til eller utsett for vald?

Husk: Å være vitne til vald har like alvorleg effekt på barn som å sjølv bli utsett for vald.

- Ta kontakt med barnevernstenesta snarast. Dei har døgnopen vakttelefon på nummer 47 45 72 72 for akutte henvendingar.
- I ikkje-akutte saker kan ein nytte seg av meldingsskjema, som ligg på kommunen sine heimesider, eller ta direkte kontakt.

AVVERGEPLIKT!

Alle har personleg plikt til å anmelde eller på annan måte avverge og hindre straffbare forhold. Avvergeplikta (§196) inntre ved straffbare forhold og er eit personleg ansvar, utan omsyn til teieplikta.

Rettleiingssamtale på familievernkontoret eller krisesenteret

Inviter valdsutsette til avtale med familievernkontor eller krisesenteret. Krisesentera har særleg erfaring med å vurdere tryggleiken og hjelpe valdsutsette, gje råd og rettleiing om korleis ein skal komme seg ut av skadelege relasjonar. Valdsutsette treng ikkje bu på krisesenteret for å få oppfølging der.

Nasjonale nettressursar

[Bufdir.no](https://bufdir.no) – Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er eit fagorgan på områda barnevern, barn, ungdom og oppvekst, adopsjon, familievern, likestilling og ikkje-diskriminering og vald og overgrep i nære relasjonar. Her finn du rettleiing om kva vald er, samtaleretleing og kva du skal gjere ved mistanke om vald.

[Dinutvei.no](https://dinutvei.no) – Nasjonal vegvisar til hjelpetilbod, informasjon og kunnskap om vald i nære relasjonar, valdtekt og andre seksuelle overgrep. Her finn du og eit spørsmål – svarteneste der du som stiller spørsmål er anonym.

[Hvorlite.no](https://hvorlite.no) – Politiet si informasjonsside om vald i nære relasjonar

VIKTIGE TELEFONNUMMER I KINN – AKUTT

Politi: Er situasjonen akutt (pågåande situasjon med vald, truslar eller mishandling)? Ring nødnummer 112. Du kan og sende [Nød-SMS](https://nodsms.no) til 112.

Krisesenteret i Sogn og Fjordane 57 74 36 00

Overgrepsmottaket i Sogn i Fjordane 57 83 23 00

Legevakta i Kinn kommune (15.30 –08.00) 116 117

Barnevernvakta: 47 45 72 72 (telefonen er aktiv måndag-fredag 1530-0800, og i helg frå fredag 1530 - måndag kl 0800.)

Samtaletelefon for barn og unge: 116 111

RETTELEIING PÅ DAGTID

Politi: 02800

Barnevern 57 75 68 00 (dagtid, sentralbordet)

Måløy legekantor 57 84 52 30 (08.00-16.00)

Florø legekantor 57 75 80 00, hastenummer 57745113 (08.00-15.30)

Familiehjelpa i Kinn 41 48 79 54

Familiekontora for Sunnfjord og Sogn (Florø) 46 61 92 80

Familiekontoret for Nordfjord (Måløy) 57 86 49 90

Krisesenteret i Sogn og Fjordane 57 74 36 00

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse 47 80 90 50

Vern for eldre – nasjonal kontakttelefon: 80 03 01 96